

A francia impresszionizmusról

A vajdasági képzőművészek állandó kiállítási helyiségében
bemutatott műnyomat-tárlat nyomán

A vajdasági képzőművészek állandó kiállítási helyiségében műnyomat-tárlat nyílt április hatodikán, amelyen bemutatták a francia impresszionista festők műveit. A hetvenöt színnyomat az irányzat legkiválóbb képviselőinek műveit szemléltette, annak a rendkívül harcos művészcsoporthoz alkotásait, amely a múlt század derekán két nagy névből, Edouard Manet és Claud Monet személyéből nőtt ki és erőteljes képzőművészeti mozgalommá fejlődött. Kezdetben a mozgalmat sem a művészi élet hivatalos képviselői, sem az átlag-polgár nem fogadták el. A festők, akik azonos úton haladtak és az akadémizmus ellen harcoltak, gúny tárgyává váltak, a hivatalos bírálókat megvetette őket, sőt az ellenséges hangulatú közönség testi épségüket is veszélyeztetni, a kiállításokon hosszú ideig a sikertelenség kíséri őket, elveikhez azonban következetesen hűek maradtak. Örülteknek nevezik őket »akiknek képeitől még az omniuszok lovai is megbokrosodnának«, mégis nyugodtan tovább festenek, nem védelmezik festészetüket és nem bocsátkoznak semmiféle elméleti irányvitákba. Az impresszionista elnevezést acsarokodó ellenségeik kenték rájuk, és bár ezáltal is nevetségessé akarták tenni őket, mégsem vélték szükségesnek, hogy ellene kikeljenek, ellenkezőleg, egyszerűen elfogadták az elnevezést.

Az impresszionizmus akkoriban inkább egy festőcsoporthoz jelentett, mintsem festészeti irányzatot. A csoportot alakító festők egymás között is sokban különböztek, azonban a természet iránt azonos szeretetet tápláltak, a színektől pedig az intenzitás teljességét követelték. Míg egyesek csak tájfestészettel foglalkoztak, addig mások kizárólag figurális kompozíciókat készítettek. A színeképelemzéssel, valamint annak a korának más felfedezéseivel és tudományos vívmányaival párhuzamosan, ezek a festők a plein-air-ben keresik a fényhatásokat, hogy a szabadterei tárgyakon mutassák be a napfény hatását. A hely tónusa ezáltal elveszti jelentőségét. A fák zöldje a távolból más, kék színt kap. A testbőr, a felső- és alsóruha, a gyümölcs és a többi tárgy színei csak a fény és a levegő hatásában átalakítva léteznek. Az impresszionizmus lényegében realizmus, azonban nem szolgál másolása a természetnek. Elveti a vallásos, az anekdotikus és a történelmi tartalmat, a sötét színeket, és a festészetbe bevezeti a l'art pour l'artizmust.

Ezt a mozgalmat, — amely David és Ingres idejében jött létre, akik a klasszikushoz és a renaissancehoz kapcsolták a festészetet és a legnagyobb ellenzői voltak az impresszionizmusnak — olyan írók védelmezték, mint Zola, Baudelaire, Alfred de Musset, Balzac és mások.

Edouard Manet, a nagyműveltségű festő volt az első, aki harcban állt az akadémiizmussal. Már mesterének, Couture-nak, a műtermében megmutatkozott vezéri erőteljessége és tehetsége, később pedig szakított a hivatalos akadémiai irányzattal, az előírt festéssel. Manet festési módja, amely Courbet realizmusának hatásaként jött létre, kétségtelesen nagy fordulatot jelentett az ellenfelei által hirdetett technikával szemben. »Csak azt fesse a festő, amit lát, és pedig úgy, ahogyan látja. A képet gyorsan kell rögzíteni és önmagát, élményét kell az embernek benne adnia. Manet alaposan megfigyeli környezetét és ezután is fest. Az élet és az életnek minden megnyilvánulása érdekli. Alkotásaiban valóban korának krónikusává válik, katonákat, toreádorokat, előkelő társaságbeli hölgyeket, táncosnőket, színészeket, félvilági nőket, csónakkirándulásokat fest és megfesti Maximilian megöletését is, stb.

1870 körül Edouard Manet örömmel fogadja Claude Monet felfedezéseit, és ebben az időben festi legsikerültebb műveit: »Phienés«, »Nana«, »Fürdőző nő« és több más hasonlóan értékes művét.

Claude Monet-t, akit »Impresszió« című festménye nyomán gúnyosan az impresszionizmus atyjának neveztek el (képe a napfélykeltést ábrázolja, a fénysugarak áttörik a londoni ködöt), ugyanolyan kíméletlenül támadták említett műve miatt, mint Manet-t »Ebéd a szabadban« és »Olympia« című festményeiért. A klasszicista festőkkel ellentétben, akik kizárólag műtermekben dolgoztak, az impresszionisták kimentek a természetbe. A fényhatások vonzzák őket és elszakadnak a lakosságtól, de a hivatalos, konzervatív városi köröktől is. Monet majd kizárólagosan plein-air-ben dolgozik. Monet vizuális világát és palettája tiszta és fénylő színeivel festett alkotásainak tárgyát az ég, víz, a felhők, a minden elképzelhető változatban megmutatkozó napfény képezik, tájak, rezgő visszfényű vizekkel. A Themze napfényben vagy ködben, székesegyházak, kék különböző megvilágításban, vagy éles napfényben fürdő alakok.

Míg Edouard Manet és Claude Monet elvitathatatlanul megalapítói az impresszionizmusnak, addig Paul Cézanne festő volt az, aki azt véglegesen megerősítette. Azt tűzte céljául, hogy az impresszionizmusból tartós és erőteljes festészetet teremtsen. Ez a nagy festő, aki talán a XIX. század második felében és a XX. század kezdetén a legnagyobb volt, fiatal korában El Grecoért lelkesedik, később Tiziant tanulmányozza és Chardin hatása alá kerül. Műveiben az impresszionisták frissességét és kifejezőerejét, az alakító jellegű rajzzal és a klasszikus mesterek kidolgozott anyagosságával köti össze. Cézanne festészetében nincs különbség élő és holt tárgy, a szellem és az anyag minősége között. Mindent áthat a szellem és minden anyagszerű, mind a »Gyermek piros mellényben«, mind a »Kék váza« festményeiben és ugyanígy van tájképeiben, csendéleteiben vagy figurális kompozícióiban. Számára minden ösztönzés forrása, az egyetlen indíték és minden igaz ihlet eredője a természet. Cézanne festésze konstruktív mértani alapon nyugszik. Képeinek ékessége, amit ellentétes színekkel és vellel érzékít, a tökéletességig van fejlesztve.

Edouard Manet-nak és Claude Monet-nak életükben, ha a képtelenségig potom áron is, sikerült néhány festményüket eladni, ez azonban Cézannénak mind haláláig, 1906-ig, nem sikerült. Ügylátszik, Zolának, Cézanne iskolatársának, sem volt érdeke festésze iránt. Cézanne arcképet készített róla, ami Zolát annyira felbőszítette, hogy örökre megszakította vele a barátságot.

Cézanne festészetét nagyszámú követője folytatta, néhányan közülük, elmélyítve konstruktívizmusát eljutottak a kubizmusba.

Hármukkal párhuzamosan alkot a velük egyivású Auguste Renoir, az enyhe rózsaszínű női alakok, az erőteljes szobrászi formák és a nyugodt, leegyszerűsített síkok festője. Továbbá Edgar Degas, a kiváló rajzoló, a mozdulat pillanatainak megörökítője. Korának életét, jellegzetességeit mutatja be és ezáltal eltávolodik a többi impresszionistától. Camille Pissarro előbb Corot, majd később Claude Monet hatása alatt fest, nagy festői becsületességgel, enyheárnyalatú zöld színei uralkodnak vásznain, falusi mozzanatok megoldásához nyúl és párisi sugárutakat fest. Alfred Sisleynek hasonló a tárgyköre mint Pissarrónak, csak talán erőteljesebb egyéni hangszílyal. Mintaképe eleinte Corot, később Courbet, azonban leginkább Monet-t szerette.

Armand Guillaumin és Berthe Morisot, Manet művészetének követői, valamint a csoporthoz tartozó többiek egyetlen színnyomattal sem voltak képviselve ezen a kiállításon.

Degas, Pissarro és Sisley követői Gauguin és Toulouse-Lautrec. Paul Gauguin-re eleinte Pissarro volt nagy hatással. Később Cézanne hatása alatt erőteljes, leegyszerűsített hatalmas kompozíciókat festett. Toulouse Lautrec-re, aki kiváló rajzoló és korának alakjait festi, Degas volt nagy hatással.

Előbb Jean François Millet, barbizoni mester, majd Pissarro és Seurat nyomdokain jelentkezik a holland Vincent Van Gogh, aki korábban kereskedő és lelkész volt, és bővérű természetével, misztikus, idegalkatával bevonul a festészetbe. Vásznai, amelyeket látszatra kezdetleges technikával és ingó ecsetvonásokkal fest, higgadt egészséges emberre, a természettől megigézett festőre vallanak. Ellentétben ezzel, ahogyan képei után ítélhetünk, életrajzírói feltűntetik lélekkhasadását. Festészete, amely az impresszionizmus idejében jött létre és fejlődött, sajátos jellegű. Ugyanúgy, mint Cézanne-t, Van Gogh-ot sem értékeli kellően kora. Csak halála után ismerik fel értékét és hatását korunk képzőművészetére és nagyszámú tanítványára.

Az impresszionista mozgalomból a korszerű festészet tovább fejlődik a neoimpresszionisták, Georges Seurat és Paul Signac útján, majd a »meghitt impresszionizmus« festői: Pierre Bonnard és Vuillard következnak, továbbá a fauvisták: Matisse, Rouault, Marquet, Dufy, a kubisták: Picasso, Braque és Lhote, a »függetlenek«: Utrillo és Suzanne Valadon, a szürrealistákig, absztraktokig, a primitívekig és az expresszionista irányzatig.

M. Balacs